

POLITIKA

PO SLOVENSKY

OD ÚNOSU CEZ GORILU K VRAŽDE

KOLEKTÍV
AUTOROV

KOLEKTÍV AUTOROV

**POLITIKA
PO SLOVENSKY**

›aktuality.sk

POLITIKA

PO SLOVENSKY

OD ÚNOSU CEZ GORILU K VRAŽDE

KOLEKTÍV AUTOROV

POLITIKA PO SLOVENSKY

Od únosu cez Gorilu k vražde

Kolektív autorov: Peter Bárdy, Martin Behul, Marek Biró,
Ľubomír Jaško, Tomáš Kysel, Ľuba Lesná, Ján Petrovič,
Martin Sliz, Pavol Štrba

Copyright © Aktuality.sk, 2023

Slovak edition © Ringier Slovakia Media, s. r. o.

ISBN: 978-80-69052-00-0

OBSAH

Prológ	7
FENOMÉN HLAVY ŠTÁTU	9
FENOMÉN PREMIÉROV	43
FENOMÉN PREDSEDOV NR SR	87
FENOMÉN KONZERVATIVIZMU	103
FENOMÉN SOCIÁLNEJ DEMOKRACIE	113
FENOMÉN HEJSLOVÁKOV	127
FENOMÉN MAĎARSKÝCH STRÁN	151
FENOMÉN LIBERALIZMU	169
FENOMÉN POPULIZMU	181
FENOMÉN DEŠPEKTU	205
FENOMÉN VLÁDNYCH KRÍZ	219
FENOMÉN NATO A ÚNIE	235
FENOMÉN POLITICKÝCH DISKUSÍ	257
Autori	266
Použitá literatúra	271

PROLÓG

„Som stále jedno, jedno jediné, a to je klaun. Zaraďuje ma to na omnoho vyššiu úroveň ako akéhokoľvek politika.“ Povedal slávny herec Charlie Chaplin.

Nebol len vtipný. Bol tiež angažovaný. Jeho film *Diktátor* (1940) reflektoval nástup Adolfa Hitlera k moci a začiatok druhej svetovej vojny. Bol veľkolepý, úspešný a mimoriadne dôležitý.

Počas tých vyše 30 rokov Slovenskej republiky sme si zvykli niektorých politikov nazývať šašami, komikmi, komediantmi, bláznami. A pritom prehliadame, že história aj súčasnosť poznajú komediantov, ktorých osobná, spoločenská alebo politická angažovanosť pomáhajú spoločnosti opraviť ju po tom, ako ju pokazili politici.

Som veľký fanúšik relácie *Ťažký týždeň*. Má mimoriadne veľký význam, pretože vtipným, ľahko pochopiteľným a stráviteľným spôsobom dokáže odkomunikovať tému, vysvetlíť ju aj zaujať hodnotový alebo názorový postoj. Je výborným spôsobom, ako v tomto často šialenom svete hybridných a dezinformačných vojen dostať dôležité stanoviská k ľuďom, ktorých by politika inak nemusela zaujímať.

Tak ako to bolo v prípade Chaplinovho *Diktátora*.

Politika vie byť vtipná až absurdná a humor, pokojne humor absurdný, môže robiť politiku.

Keď sme dávali dokopy obsah tejto knihy mapujúcej základné fenomény, ideové hnutia, strany, tváre, osobnosti i figúrky slovenskej politiky od roku 1993, uvedomoval som si nielen ich rozmanitosť, schopnosť presadiť sa v istom momente tejto krátkej, ale dynamickej histórie, ale aj (až na pár výnimiek) ich pomerne ľahko predvídateľnú pominuteľnosť.

A nebola to s nimi vždy len sranda.

Peter Bárdy

FENOMÉN HLAVY ŠTÁTU

OD ÚNOSU K VERBÁLNEJ ŠIKANE

NEMALI ZAVADZAŤ,
NAPOKON MENILI DEJINY
NAJSKÔR SLZY, POTOM BOJ
NEZNIČITELNÝ OPORTUNISTA
PRVÁ NA VIACERÝCH FRONTÁCH

NEMALI ZAVADZAŤ, NAPOKON MENILI DEJINY

TOMÁŠ KYSEL

Keď sa pred 30 rokmi kreovala slovenská ústava, akosi sa rátalo s tým, že postavenie prezidenta v novej republike nebude príliš silné. Vlastne to v daných pomeroch bolo aj celkom logické. Ústrednou postavou slovenskej politiky bol už začiatkom 90. rokov Vladimír Mečiar. Predseda vlády s autoritatívnymi sklonmi, ktorý príliš nevychádzal s opozíciou. A neželal si ju mať ani v osobe hlavy štátu. Vo vládnom návrhu ústavy sa preto objavili časti, ktoré posilňovali právomoci premiéra. Vo finále sa tam však nedostali.

Expertov dodnes prekvapuje, že väčšina z nich sa v základnom zákone štátu napokon neobjavila. Bývalý ústavný sudca Ladislav Orosz to v zborníku, ktorý vyšiel po medzinárodnej právnickej konferencii v Olomouci v roku 2013, zhrnul nasledovne: „Napriek uvedenému vzišiel podľa môjho názoru v rozpore s ideovým zámerom tvorcov vládneho návrhu ústavy z pôdy ústavodarcu v konečnom dôsledku ústavný text, ktorý garantoval prezidentovi pomerne významné postavenie v systéme delby moci.“ Ako to malo vyzeráť v praxi, sa ukázalo už čoskoro. A ukazuje sa dodnes.

Ak si na začiatku slovenskej samostatnosti Mečiar želel, aby prezident príliš neobťažoval vládu svojimi rozhodnutiami, prax ukázala, že opak je pravdou. Hneď prvá hlava štátu – Michal Kováč – sa dostala do otvorenej vojny s Mečiarom.

Keď sa stal premiérom Mikuláš Dzurinda a prezidentom Rudolf Schuster, vzťahy medzi najvyššími ústavnými činiteľmi sa normalizovali. Neznamená to však, že boli ideálne. Neporovnateľne vyhrotenejší bol vzťah medzi prezidentom Andrejom Kiskom a premiérom Robertom Ficom. Napätie panovalo aj medzi Kiskovou nástupkyňou a prvou ženou v Grasalkovičovom paláci Zuzanou Čaputovou a Ficom

i ďalším mužom v premiérskom kresle Igorom Matovičom. Výnimkou tak bol jediný nekonfliktný tandem: Ivan Gašparovič a Fico.

KŇAŽKA ODVOLAL, LEXU NEVYMENOVAL

Prvým prezidentom Slovenskej republiky sa stal vo februári 1993 Michal Kováč. Hlavu štátu v tom čase ešte volili poslanci parlamentu aspoň 90 hlasmi. Kováč ich dostal 106. Mečiar musel byť spokojný. Kováča za prezidenta navrhol on, žiadne problémy zrejme neočakával. „Urobím všetko ľudsky možné, aby som bol hodný tohto vysokého úradu a rovnako hodný vašej dôvery, všetko, aby som bol dobrým prezidentom tohto štátu,“ vyriekol Kováč krátko po zvolení do funkcie. V eufórii, keď tieto slová predniesol, ešte nemohol tušiť, že sa už čoskoro stane symbolom odporu proti mečiarizmu a zároveň jednou z jeho obetí.

Kováč zvädzal s Mečiarom súboje počas celého päťročného funkčného obdobia. Ako poznamenal právnik a bývalý politik Radoslav Procházka v knihe *Kráľotec*, Kováčovou arénou sa stal Ústavný súd. Žiadny iný prezident po Kováčovi sa naň neobracal tak aktívne ako práve on. Doslova pár dní po Kováčovej inaugurácii za ním prišiel Mečiar s prvou požiadavkou – odvolať ministra zahraničných vecí Milana Kňažka.

Prezident sa postavil na odpor a napísal na Ústavný súd, aby rozhodol, či je hlava štátu povinná akceptovať návrh premiéra na odvolanie člena vlády. Súd dal prezidentovi za pravdu. Medzičasom však Kováč Kňažka odvolal, keďže nechcel ísť do otvoreného konfliktu s vládou.

Z hľadiska ústavných kompetencií prezidenta bol ešte zaujímavejší spor, do ktorého sa dostal Kováč s Mečiarom pre Ivana Lexu, neslávne známeho šéfa Slovenskej informačnej služby (SIS). Líder HZDS od prezidenta žiadal, aby Lexu vymenoval za riaditeľa SIS. Kováč to odmietol urobiť. Neskôr chcel predseda vlády spraviť z Lexu ministra privatizácie, aby malo HDZS z čoho financovať predčasné voľby. Prezident premiérovi opäť nevyhovel. Mladá republika si uvedomila, že najvyšší ústavný činiteľ nie je len bábkou, ktorá reprezentuje krajinu v zahraničí, ale môže byť reálnou protiváhou čoraz ambicióznejšieho premiéra.

KOVÁČOVA ARÉNA

Zbraňou v Kováčových rukách sa stala aj na prvý pohľad nevinná vec, ako je správa o stave republiky, prednesená v Národnej rade.

V marci 1994 prezident ostro vystúpil proti štýlu, akým Mečiar vládol. Hoci išlo o Kováčovu prvú správu o stave republiky, nešetril kritikou a dotkol sa rôznych oblastí: od zahraničnopolitického smerovania Slovenska cez Mečiarov spôsob vládnutia spojený s ostrými výpadmi proti politickým oponentom až po nekalé praktiky spojené s korupciou a klientelizmom.

„Osobitnú pozornosť, ale aj veľké znepokojenie vzbudzuje už dlhší čas vnútorná bezpečnosť v našej krajine. (...) Hrozivým javom, ktorý preniká aj do štátnych úradov a do bánk, je narastajúca korupcia. Musíme urobiť všetko pre to, aby sa Slovensko nestalo krajinou mafistických bánd a úplatného úradníctva od najvyšších miest až po vrátnikov,“ poznamenal.

Dotkol sa aj problému názorovo rozdelenej spoločnosti, ktorý je veľmi aktuálny i dnes. „Naša vnútropolitická scéna prestáva byť mestom konštruktívnej výmeny názorov, hľadania spoločných východísk zo zložitej situácie. Mení sa na arénu s množstvom nikam nevedúcich súbojov, v ktorých mnohí strácajú súdnosť, vlastnú tvár i charakter. Horliví bojovníci za vlastnú pravdu neraz povyšujú svoje osobné záujmy nad potreby štátu. Nevidia alebo nechcú vidieť, do akých ťažkostí vedie Slovensko nimi živená konfrontačná línia,“ vyzývala hlava štátu.

Po Kováčovom otvorenom prejave na pôde parlamentu nasledovala viacdnňová búrlivá rozprava a padla Mečiarova vláda. Na úrad vlády nastúpil premiér Jozef Moravčík a nasledovali predčasné voľby. Tie opäť priniesli víťazstvo HZDS a spolu s ním ďalšie štyri roky rozkrádania a pošliapavania demokracie. Ale to je už iný príbeh.

SCHUSTER PROTI DZURINDOVI

Nová koalícia vedená Dzurindom, ktorá vzišla z volieb v roku 1998, sa rozhodla splniť jeden zo svojich najdôležitejších predvolebných sľubov a uzákoniť priamu voľbu prezidenta. To sa jej aj podarilo, a tak sa v roku 1999 stal prezidentom Rudolf Schuster. Strana občianskeho porozumenia (SOP), politický projekt tohto nomenklatúrneho komunistu, bola súčasťou koalície. Napriek tomu sa nedá povedať, že by vzťahy Schustera s vládou boli optimálne. Prochádzka si pomáha takýmto prirovnaním: „Z ľúteho zápasu v blate (medzi Kováčom a Mečiarom, pozn. aut.) sme tu mali studenú polovojnu.“

Ak Kováč zápasil s Mečiarom na Ústavnom súde, Schusterovým „bojiskom“ bol predovšetkým parlament. Národnej rade vracal jeden zákon za druhým. Procházka vypočítal, že počas svojho volebného obdobia vetoval až 103 zákonov, viac ako sa podarilo Gašparovičovi za desať rokov vo funkcii. Až štvrtinu z vrátených zákonov sa poslancom nepodarilo opätovne schváliť. Znovu sa ukázalo, že aktívny prezident, hoci teraz už nemusel brániť samú podstatu demokracie, nie je nevýznamným článkom v ústavnom systéme štátu.

OBDOBIE MIERU

Príbeh Ivana Gašparoviča je diametrálne odlišný. Slovensko si za tri dekády svojej existencie už zvyklo na „škriepky“ medzi hlavou štátu a vládou. Platilo to za Kováča, Schustera, dialo sa to aj za Kisku, aj za Čaputovej. Približne šesť rokov z desaťročnej éry Gašparoviča panoval medzi našimi najvyššími ústavnými činiteľmi pokoj. Bolo to v časoch, keď bol predsedom vlády Fico, teda zhruba v rokoch 2006 – 2010 a 2012 – 2014.

Exkomunista a dlhoročný člen Mečiarovho HZDS sa však stal prezidentom už v roku 2004, keď bol ešte premiérom Dzurinda. Prvé dva roky svojho prezidentovania bol Gašparovič, niekdajší generálny prokurátor Česko-slovenskej federatívnej republiky a predseda NR SR, k vláde mimoriadne kritický. Najväčší odpor prejavil, keď odmietol vymenovať štátneho tajomníka ministerstva financií Vladimíra Tvarošku za viceguvernéra Národnej banky Slovenska.

Po voľbách v roku 2006 nasledovalo obdobie mieru, ktorého príčiny najlepšie definoval sám prezident, keď na stretnutí s členmi Smeru vyhlásil, že sa cíti byť „prakticky akoby členom“ strany. V krátkych dejinách moderného Slovenska ide v podstate o pozoruhodný jav, no skutočne platí, že prezident Gašparovič sa s predsedom vlády Ficom nedostal do žiadneho konfliktu.

Harmóniu narušilo len krátke obdobie vlády Ivety Radičovej. Práve v tomto čase však hlava štátu urobila bezprecedentné rozhodnutie s pretrvávajúcimi dôsledkami. Gašparovič odmietol do funkcie generálneho prokurátora menovať Jozefa Čentéša, hoci bol riadne zvolený parlamentom. Vzápätí padli dva dôležité verdikty Ústavného súdu. Najskôr v roku 2012 rozhodol, že prezident má právo nevymenovať človeka, ktorého zvolil parlament. Musí však uviesť relevantné

dôvody, prečo tak nechce urobiť. O dva roky neskôr ten istý súd rozhodol, že Gašparovič nevymenovaním Čentéša porušil jeho práva. Na veci to však už nič nezmenilo, nový parlament totiž medzitým za nového šéfa prokurátorov zvolil Jaromíra Čížnára.

Po prezidentských voľbách v roku 2014 sa najvyšší predstavitelia štátu ocitli v zvláštnej konštelácii. Hlavou štátu sa stal Andrej Kiska a premiérom bol muž, ktorý s ním v druhom kole volieb prehral, teda Fico. Už prezidentská kampaň pritom naznačila, ako sa budú vyvíjať ich vzťahy. Fico ešte ako prezidentský kandidát o Kiskovi hovoril ako o „úžerníkovi“ a tvrdil, že sa „pozná, komunikuje a stretáva“ so scientológmi. Po Kiskovom príchode do prezidentského paláca sa naštrbené vzťahy ešte vyostřili. A po rokoch Gašparovičovho pritačkávania Ficovi sa Slovensko opäť dostalo do starých koľají.

Za všetky príklady stačí spomenúť dva, ktoré dokonale ilustrujú vtedajšiu priepasť medzi úradom vlády a prezidentským palácom. Hoci samotné budovy sú od seba vzdialené iba niekoľko sto metrov a ich záhrady oddeľuje jedna ulica, Fico a Kiska stáli na opačných póloch. Politicky, hodnotovo, názorovo i osobnostne. Fico svoj vzťah k hlave štátu demonštroval napríklad tým, že Kisku označil za daňového podvodníka. Po rokoch sa ukázalo, že mal pri tom využiť informácie získané nedovolenými metódami a prostriedkami. Pre poriadok treba dodať, že obvinenie Fica súvisiace aj s diskreditáciou politických rivalov stopla generálna prokuratúra na základe kontroverzného paragrafu 363. Nič to však nemení na fakte, že spolupracujúci svedkovia vypovedali o čulej výmene informácií priamo na úrade vlády. Kiska, ktorý sa stal terčom Fica a jeho smeráckych kolegov, zase bez obalu vyhlásil, že žijeme v „mafianskom štáte“.

KISKOVA CHVÍĽA

Znovu sa ukázalo, že ak prezident chce, vie byť jednou z najdôležitejších figúrok na sachovnici. Opomenieme teraz, že prezident v neformálnom rozhovore Ficovi do očí povedal, že ho nevymenuje za ústavného sudcu, hoci i týmto rozhodnutím hlava štátu poriadne zamiešala karty.

Kiskova skutočná hviezdna chvíľa prišla v roku 2018, krátko po vražde Jána Kuciaka, následných masových protestoch a Ficovej demisii. Novým premiérom sa mal stať Peter Pellegrini, ktorý za prezidentom prišiel so zoznamom mien budúcich členov jeho vlády.

Foto: David Ištok/Aktuality.sk

Kiskovi sa však nepáčil návrh na vymenovanie Jozefa Ráža ml. za ministra vnútra. Novú vládu menoval, až keď Rážovo meno zo zoznamu zmizlo. Ústavní právnici sa zhodujú, že hoci sa prezident pohyboval na hranici ústavných možností, svoje právomoci neprekročil.

Sám Kiska na udalosť po rokoch spomínal takto: „Po odstúpení Fica a Kaliňáka Slovensko potrebovalo vládu, ktorá mala presvedčiť Slovensko, že dokáže zabezpečiť nestranné a nezávislé vyšetrovanie vraždy Jána Kuciaka a Martyiny Kušnírovej. Z začiatku vrať dôveru ľuďom v štát. Na Slovensku bola výnimočná situácia a informácie, ktoré som mal k dispozícii, ma nútili konať. Po porade s ústavnými právnikmi som sa preto v súlade s ústavou rozhodol nevyberať vládu s nomináciami, ako mi navrhol Pellegrini.“

PRVÁ ŽENA

Kiska sa po krátkom intermezze so založením strany Za ľudí napokon stiahol z politiky. Najvyššou predstaviteľkou štátu sa medzičasom stala Zuzana Čaputová, vôbec prvá žena od čias Márie Terézie. Ani za jej éry sa vzťahy medzi vládou a hlavou štátu nezlepšili. Prezidentka viackrát aktívne vstúpila do diania a kriticky komentovala kroky koalície. Premiér a neskôr minister financií Igor Matovič prezidentke odkazoval, že je falošná a že na Slovensku žije „stotisíc lepších žien“, ako je ona. To je však len politický folklór.

Čaputová má na konte aj niekoľko skutočne významných rozhodnutí, ktoré dali jej úradu punc dôležitosti a ktoré do veľkej miery ovplyvnili smerovanie krajiny. Spomenieme aspoň dve z nich. To prvé padlo v roku 2020, keď koalícia rozhodovala o novom generálnom prokurátorovi. V médiách aj kuloároch sa otvorene hovorilo, že by ním mohol byť bývalý politik Daniel Lipšic. S tým mala prezidentka problém, no situáciu sa rozhodla riešiť inak než Gašparovič pred deviatimi rokmi. Koalícii jednoducho vyslala odkaz, že ak Lipšica poslanci zvolia, nemusí ho vymenovať. Premiér Matovič pochopil a Lipšic sa generálnym prokurátorom skutočne nestal. Gašparovičov príklad, ktorý sa rozhodol nekonať, Čaputová nenasledovala, no už onedlho napodobnila Kisku.

V roku 2021 podal Matovič demisiu a lídrom vlády sa mal stať Eduard Heger. Na uvoľnený post ministra práce mal nastúpiť nominant Sme rodina Jozef Hlinka, ktorý však v minulosti pôsobil ako poradca Mečiarovho

šéfa rezortu vnútra Gustáva Krajčího. Prezidentke sa preto nominácia nepáčila a Hlinku – presne ako Kiska Ráža – odmietla vymenovať. Menovanie Hegerovho kabinetu sa tak uskutočnilo bez nominanta Sme rodina. Zaneddlo sa však opätovne rozohorela naoko utlmená politická kríza, ktorá sa skončila rozpadom vládnej koalície a dohodou na predčasných voľbách. Kormidlo prevzala úradnícka vláda Ľudovíta Ódora.

ČASŤ TERC

Prvá žena v prezidentskom kresle v ére slovenskej samostatnosti bola pre svoje postoje a názory častým terčom politikov. A nielen ona, ale aj jej rodina. Keď oznámila, že nebude opätovne kandidovať, líder OĽaNO Matovič poznamenal, že bola „historicky najlepšou prezidentkou“ s dôrazom na slovo prezidentka. Pomyselné dno však prerazili smerácki politici. Najhlbšie sa pritom prekopal nie Fico, ktorý označil hlavu štátu za „americkú agentku“, aby to o necelý rok poprel a doplnil zmienku o „Sorosovom dieťati“. Bol to jeho verný nohsled Ľuboš Blaha, keď v máji 2022 počas mítingu Smeru v Nitre huckal dav proti hlave štátu. Výsledok bolo skandovanie „americká kurva“.

Do prezidentky sa pustil aj generálny prokurátor Maroš Žilinka, ktorého úrad opakovane využil kontroverzný paragraf 363 a stopol obvinenie oligarchovi Jaroslavovi Haščákovi, konkurznému právnikovi Zoroslavovi Kollárovi, Ficovi, Kaliňákovi, exsmerákovi Petrovi Kažimírovi či bývalému šéfovi SIS Vladimírovi Pčolinskému (niektorí boli medzičasom znova obvinení, pozn. aut.). Žilinkovi prekážalo, že ho prezidentka požiadala o všetky rozhodnutia generálneho prokurátora vydané podľa paragrafu 363. Keď jej nevyhovel, obrátila sa na Ústavný súd. Nasledovala Žilinkom zvolaná tlačová beseda bez možnosti kladenia otázok, počas ktorej okrem viacerých vyjadrení na prezidentkinu adresu ohlásil prijatie zásadného osobného rozhodnutia.

Osobné rozhodnutie už skôr prijala aj prvá žena na prezidentskom poste. V júni tohto roka oznámila, že sa nebude opätovne uchádzať o post hlavy štátu. So zdôvodnením, že musela brať ohľad na svoju rodinu a išlo o jej osobné rozhodnutie.

Ak si teda na samom začiatku nášho štátu Mečiar želel, aby prezident príliš neobťažoval vládu svojimi rozhodnutiami, prax ukázala, že opak je pravdou. Výnimkou, ktorá potvrdzuje pravidlo, bol nekonfliktný tandem Gašparovič – Fico.

*Polroka po únose: Prezident
Michal Kováč so synom (vľavo).
Foto: TASR/Drahotín Šulla*